

Kennisdossier Preventieve Opvoedingsondersteuning voor Migrantenouders

Start

- Toelichting
 - Opvoeding
- Opvoedingsperspectieven
- Opvoedingsstijlen
- Opvoedingsdoelen
- Migrantenvaders
 - Aanbod
- Knelpunten
- Interventies
 - Vakmanschap
- Interculturele competenties
- Deskundigheidsbevordering
- Beleid
- Beleidsstukken
- Tips voor de praktijk
- Defenities & literatuur

Toelichting

Inhoud

Preventieve opvoedingsondersteuning

Dit dossier gaat over 'preventieve opvoedingsondersteuning aan migrantenouders'.

Met migrantenouders bedoelen wij hier niet-westerse allochtone ouders.

'Preventieve opvoedingsondersteuning' is ondersteuning van ouders op het moment dat er nog geen grote opvoedingsproblemen zijn. Met advisering op het gebied van de opvoeding beogen professionals opeenstapeling van opvoedingsproblemen en escalatie te voorkomen. Het aanbod van preventieve opvoedingsondersteuning kan o.a. bestaan uit informatie, pedagogische advisering, netwerkondersteuning, ontwikkelingsstimulering en opvoedingscursussen.

Weinig gebruik

Migrantenouders en kinderen maken in de praktijk weinig gebruik van preventieve opvoedingsondersteuning. *Daarentegen zijn deze ouders en kinderen oververtegenwoordigd in de zwaardere opvoedingsondersteuning.*

Mede om dit patroon te veranderen wil het Ministerie van Jeugd en Gezin dat preventieve opvoedingsondersteuning toegankelijker wordt voor alle ouders, onder andere via de Centra voor Jeugd en Gezin. Zie: [Beleid](#), verderop in dit dossier.

Leeswijzer

In dit dossier kunt u lezen over:

- achtergronden opvoedingsstijlen migrantenouders.
- migrantenvaders. Welke rol spelen zij in de opvoeding.
- opvoedingsstijlen. Om adequate zorg te bieden is het belangrijk om te weten wat de huidige opvoedingsstijl van de ouder is.
- preventieve opvoedingsondersteuning: wat is het aanbod, wat zijn de knelpunten?
- interculturele competenties professionals.
- deskundigheidsbevordering.
- beleid rond preventieve opvoedingsondersteuning en de ontwikkeling rond Centra voor Jeugd en Gezin.
- tips voor de praktijk

Wat staat niet in dit dossier

Mogelijk mist u in dit dossier uitgebreide informatie over verschillende culturele gewoonten

in de opvoeding. Wat is het eetpatroon van ouders die uit Suriname komen? Op welke tijden laten ouders van Marokkaanse afkomst de kinderen slapen? Etcetera. Reden voor het feit dat dergelijke informatie slechts mondjesmaat in dit dossier staat is dat deze gemakkelijk aanhaakt bij de menselijke neiging tot stereotyperen. Hoewel het soms handig kan zijn kennis te hebben van algemene culturele vormen van communicatie en opvoedingsstijlen blijkt dat in de praktijk mensen binnen een groep net zoveel verschillen als mensen uit verschillende groepen.

Daarnaast hebben wij weinig aandacht gegeven aan opvoeding aan pubers en adolescenten. Niet omdat wij dat niet belangrijk achten maar omdat wij vinden dat dit onderwerp apart een gedegen en uitgebreide beschrijving behoeft.

Opvoeding

Opvoedingsperspectieven

- *Verschillen*

Opvoedingsperspectieven kunnen overeenkomen of verschillen met die van de zorgverlener. Voor professionals is het belangrijk om zicht te hebben op de opvoedingsperspectieven en -praktijk van de ouders. Om zo adequate adviezen te kunnen geven die ouders daadwerkelijk kunnen gebruiken.

Ouders belangrijk

Kinderen groeien op in een omgeving waar school, buurtwerkers, vrienden en familie een rol spelen. Ouders zijn – bij jonge kinderen - meestal een van de belangrijkste opvoeders. Hun visie, opvoedingsperspectief en -handelingen hebben een grote invloed op de ontwikkeling van het kind. Overigens neemt dit af naar mate het kind ouder wordt en de peergroep meer invloed krijgt.

Invloeden

Het opvoedingsperspectief van zowel autochtone als allochtone ouders wordt gevormd door onder andere:

- leeftijd
- opleidingsachtergrond
- leefvorm
- sociale en economische status
- woonomgeving
- cultuur
- religie

Het opvoedingsperspectief van allochtone ouders wordt daarbovenop beïnvloed door

- ervaringen in het land van herkomst
- het aantal jaren dat men in Nederland woont
- tot welke generatie men behoort (eerste, tweede, derde)

De beroepskracht heeft daardoor bij elke ouder weer te maken met een – relatief - unieke opvoedingsstijl.

Opvoedingsstijlen

Veranderingen

Opvoedingsstijlen veranderen onder invloed van tijd, omgeving of situatie. Dit geldt ook voor de opvoeding in Nederland. Deze heeft de laatste decennia grote veranderingen doorgemaakt.

Max Dohle noemt als oorzaken:

- de invloed van economische vooruitgang
- de psychologie
- de liberalisering van normen in de samenleving
- de democratisering van het hoger onderwijs.

Meer inspraak

De "bevelshuishouding" veranderde in een "onderhandelingshuishouden", kinderen kregen steeds meer inspraak en traditionele rolpatronen in meerdere of mindere mate werden doorbroken. Mondigheid, zelfontplooiing, zelfontdekking, onafhankelijkheid en gewetensopvoeding werden de nieuwe doelen. De bewegingsvrijheid van kinderen werd steeds groter en er werd steeds vaker onderhandeld met de opvoeders op basis van gelijkwaardigheid.

Veel allochtone ouders gaan door hetzelfde veranderingsproces, maar dan in kortere tijd.

Spanningsveld

Factoren die de opvoedingsstijl bepalen kunnen elkaar al dan niet aanvullen. Migrantenouders krijgen naast de opvoedingsstijl uit het moederland te maken met opvoedingsstijlen die in het huidige Nederland gangbaar zijn. Samen vormt dit een palet van opvoedingsmethodes en –stijlen waaruit ouders keuzes moeten maken. Wanneer deze methodes en stijlen tegenover elkaar staan komen de ouders in een spanningsveld terecht.

Moeder, middelbare school, eerste generatie: *"Opvoeden is overal moeilijk, hier of in Marokko. Het makkelijkst is een kind opvoeden in een samenleving waar iedereen hetzelfde denkt, dezelfde normen en waarden heeft over opvoeden. Een kind opvoeden in een samenleving die anders is, is moeilijk, want je weet niet meer wat nou goed is voor het kind en wat niet."* (bron: Opvoeding in Marokkaanse gezinnen. Trees Pels. 2006. Koninklijke van Gorkum)

Autoritair versus autoritatief opvoeden

De verschillende manier van opvoeden worden globaal onderverdeeld in aan de ene kant een meer autoritaire opvoeding waarbij de kinderen worden geacht zonder meer de regels te volgen. En aan de andere kant de zogenaamde autoritatieve opvoeding waar de regels toegelicht worden en er ruimte is voor overleg en onderhandeling.

Traditioneel

Alle ouders maken - bewust of onbewust - keuzes. Veel eerste generatie migrantenouders zijn diep geworteld in de cultuur en de gangbare opvoedingsstijl van het moederland. Ouders in traditionele, niet westerse culturen met een lage schoolachtergrond hebben vaak een dagelijkse vanzelfsprekende omgang met de kinderen. Nadenken over het opvoedingsproces is er dan niet of nauwelijks. Volgens *Lotty Eldering* heeft dat mede te maken met het feit dat culturen in dit geval een min of meer vastgelegd rollenpatroon hebben. In de opvoeding is er dan weinig onzekerheid over de toekomstige rol en positie van de kinderen. Als ouders daarbij een lage sociaal economische status hebben zijn zij zoezer in beslag genomen door de strijd om het bestaan dat opvoeden voor hen in eerste instantie voeden en verzorgen van kinderen betekent. Er is dan sprake van een min of meer autoritaire manier van opvoeden.

Hoger opgeleide en/of nieuwe generaties

De tweede en derde generatie ontwikkelen veelal een meer autoritieve stijl. Met de tweede en de derde generatie en bij ouders met een hogere opleidingsachtergrond neemt het nadenken over opvoeding toe, niet alles is meer vanzelfsprekend en traditioneel. Ouders maken bewustere keuzes en gaan voor en nadelen van verschillende opvoedingsstijlen tegen elkaar afwegen. Daarbij kijken ze zowel naar de opvattingen van hun eigen ouders als opvattingen die geuit worden op bijvoorbeeld TV, de school van de kinderen, de burens, de kinderen zelf, etc.

Moeder, 33 jaar, getrouwd, 3 kinderen, 5 jaar in Nederland, middelbaar opgeleid : *"Van mijn moeder heb ik geleerd hoe ik moet omgaan met andere mensen, anderen respecteren, een goede band hebben met familieleden en een hoog respect voor de wet en de regels binnen onze cultuur. Sommige dingen wil ik volgens mijn eigen idee en interesse doen. Mijn ouders vroegen mij nooit wat ik wil en wat ik niet wil. Mijn kleren waren hun keuze, mijn studie, en ik kon niet nee zeggen. Ik kon nooit zonder hun toestemming met mijn vrienden naar buiten gaan. Nu wil ik vriend van mijn kind zijn. Ik wil alles aan haar vertellen en een grens bepalen, natuurlijk voor haar bestwil. Verder kan ze zelf bepalen wat goed en wat slecht is".*

Lees voor verdere uitleg over autoritaire versus autoritatieve opvoeding: ['Thuis in Burgerschap'](#)

Religieuze normen overdragen

Onderdeel van opvoeding

Religieuze waarden en normen kunnen onderdeel uitmaken van de opvoeding. Ook dit kan op een meer autoritaire of een meer autoritatieve wijze gebeuren, zowel wat betreft de inhoud als de manier waarop ouders bepaalde normen en waarden en geloofskwesties willen overdragen.

Zoals reeds eerder gezegd zijn veel ouders van de eerste generatie zijn opgevoed met de boodschap dat kinderen simpelweg de regels moeten volgen en hun ouders moeten gehoorzamen. Dat geldt ook op het gebied van de religieuze opvoeding. Modernere en hoger opgeleide ouders willen meer uitleggen waarom er bepaalde religieuze voorschriften zijn. Deze ouders vragen zich vaak af hoe ze dat het beste kunnen doen en hoe ze dit kunnen combineren met soms tegengestelde verwachtingen vanuit de omgeving, zoals bijvoorbeeld de school. Hierbij kunnen zij meestal niet terecht bij hun eigen ouders die gehoorzaamheid vooropstellen en ook niet bij vrienden of beroepskrachten die niet bekend zijn met de betreffende religie of levensbeschouwelijke richting. Ook is er in Nederland weinig moderne literatuur op dit gebied. Sommige ouders zoeken steun bij elkaar via sites over – religieuze - opvoeding.

Moeder: *"Enkele boeken die ik erover heb gezien zijn opleggend, niet uitnodigend. Meestal zwart-wit, goed-slecht, halal-/ haram."*

Lees verder: '[Islamitische opvoeding in Nederland](#)' van Racid Bal.

Een onderzoek van de Universiteit in Brussel over het spanningsveld waar met name jonge islamitische ouders zich in kunnen bevinden: '[Opvoeden met de Koran](#)' Pedagogiek in de praktijk. Hans Van Crombrugge.

Opvoedingsdoelen

Accentverschillen

Hoewel in zijn algemeenheid migrantenouders dezelfde opvoedingsdoelen hebben als autochtone ouders zijn er volgens onderzoekers wel *accentverschillen*. Veel migranten zijn om economische redenen gemigreerd en geven in het verlengde daarvan prioriteit aan:

- opvoedingsdoelen op het gebied van opleiding
- opvoedingsdoelen op het gebied van werk
- opvoedingsdoelen op het gebied van maatschappelijke positie

Ook belangrijk zijn:

- respect
- bescheidenheid
- volgzzaamheid

Er is minder nadruk op

- zelfbepaling
- zelfverantwoordelijkheid.

Invloed opleiding

Het opleidingsniveau bepaalt mede de mate waarin deze thema's belangrijk zijn.

Laagopgeleide alloctonen vinden het bijvoorbeeld belangrijk dat een jongere van 17 jaar gehoorzaam is. Hoog opgeleide alloctone ouders (hbo/vwo) echter hechten meer waarde aan zelfstandigheid.

Lees ook: [Concrete voorbeelden opvoedingprioriteiten van moeders](#). Uit: Opvoeding in Marokkaanse gezinnen in Nederland. Trees Pels. Koninklijke Van Gorkum, 2006

Verder onderzoek

Tot voor kort was het 'not done' om bij het achterhalen van gegevens de etnische achtergrond te registreren. Ook was het niet vanzelfsprekend om de migranten zelf te vragen naar hun ervaringen. Daarom was er niet veel inzicht in specifieke vragen van alloctone ouders en opvoeders. Verder onderzoek was dus nodig.

Migrantenouders raadplegen

In 2008 kwam het ministerie van Jeugd en Gezin met het programma 'Diversiteit in het Jeugdbeleid – zie ook 'Beleid'-'. In het kader hiervan raadplegen gemeenten e.a. migrantenouders zelf over specifieke wensen, ervaringen en behoeften.

- In Utrecht deed GG&GD een behoefteonderzoek bij Utrechtse ouders. Een van de vragen betrof de mate waarin migrantenouders problemen ervaren in de opvoeding. Ouders in dit onderzoek bleken minder opvoedvragen te hebben dan de cijfers rond opvoeding, lage Sociaal Economische Status (SES) en migranten deed vermoeden. Volgens de onderzoekers komt dat mogelijk komt doordat ouders de opvoedingsproblemen niet, of pas later, als zodanig herkennen.

verzorgers'

· De Jeugdmonitor van het CBS uit 2009 rapporteert verschillen in tevredenheid over opvoeding, het gevoel dat men de opvoeding niet aankan, het zorgen maken over de opvoeding en de hulp bij opvoeding. Niet-westerse allochtone ouders bleken iets meer dan gemiddeld zorgen te hebben op het gebied van opvoeding. Desondanks was bij deze groep ouders de tevredenheid over de opvoeding het hoogst.

Zie tabel uit Jeugdmonitor van het CBS in 2009

· In Zaanstad, Rotterdam, Almere, Utrecht en Nieuwegein vroeg Pharos aan ouders van Turkse, Marokkaanse, Irakese en Afghaanse afkomst welke thema's zij belangrijk vonden in de opvoeding.

Terugkerende thema's waren:

- het stellen en handhaven van grenzen en regels
- luisteren en gehoorzamen
- angst, faalangst en onzekerheid bij het kind
- problemen in het sociaal contact van het kind.

Verder was er behoefte aan:

- voorlichting en informatie op het gebied van lichamelijke ontwikkeling en gezondheid
- concentratie
- overgewicht
- druk en agressief zijn
- voorkomen van drugsgebruik
- schoolproblematiek en schoolprestaties
- vrijetijdsbesteding

Migrantenvaders

Verschil vader en moeder

Waar gesproken wordt over 'ouders en opvoeding' blijkt tot op heden de moeder degene die zich hier in de praktijk het meest mee bezighoudt. Echter, de rol van de vader als opvoeder komt meer en meer in beeld.

In een behoefteonderzoek van allochtone ouders rond Centrum Jeugd en Gezin in Zaanstad valt op dat mannen en vrouwen anders praten over opvoedingsproblemen.

Mannen noemen veel meer externe determinanten die schuldig zijn aan de opvoedingsproblemen (drugs, discriminatie, geen gelijke kansen).

Vrouwen spreken veel vaker over hun eigen rol, hun eigen aanpak en vragen veel meer om informatie hoe dit anders te doen. Bij vrouwen bestaat er ook meer interesse in een nieuwe opvoedingsaanpak.

Vader zijn moet je leren

Geïnterviewden constateren ook dat er een scheiding bestaat tussen de mannenwereld en de vrouwenwereld. Veel mannen en vrouwen zien elkaar niet zo veel en delen vaak zaken met hun eigen sexegenoten. Een aantal ouders zou dit patroon graag willen veranderen. Ook vinden sommige vrouwen dat er voor mannen meer activiteiten moeten worden georganiseerd en er wordt een aantal malen de suggestie gedaan dat je 'vader zijn moet leren'.

Rolmodel

Goed voorbeeld geven

Distelbrink en anderen interviewen Chinese vaders die hun rol als die van moreel leidsman en kostwinner zien. De vaders willen graag een positief rolmodel zijn voor hun kinderen.

Dat betekent dat zij het voorbeeld willen geven wat betreft 'niet roken, niet drinken, rechtvaardig zijn, niet schelden of gewelddadig zijn in het huwelijk, geen ruzie in het openbaar en geen buitenechtelijke relaties hebben'.

Opvoedingsdoelen

Verder noemen zij maatschappelijk presteren, sociaal conformisme -respect voor ouders/ouderen; gehoorzaamheid, loyaal aan familie- en moreel conformisme - religie, het rechte pad, eerlijk; deugdzaam; rechtschapen- belangrijke opvoedingsdoelen van de opvoeding. Daarnaast is er aandacht voor autonomie en sociabiliteit - leren omgaan met andere kinderen, rustig gedrag en het vermijden van verkeerde vrienden. 5

Kloof

De vaders krijgen regelmatig conflicten met de kinderen die zij daarbij ervaren als eigenwijs, opstandig en moeilijk aanspreekbaar. Waar de kinderen het hebben over 'eerlijkheid' spreken de vaders over 'een grote mond hebben' en 'on gehoorzaam zijn'. De vaders voelen hierbij een kloof tussen de Nederlandse en de Chinese cultuur.

Behoeften vaders

Goede toekomst

In een behoefteonderzoek onder niet-westerse islamitische, migrantenvaders, vluchtelingenvaders en autochtone vaders peilde het Tympaaninstituut welke opvoedingsvragen vaders hebben. De vaders noemden niet zozeer de alledaagse opvoedingsvragen zoals niet willen eten, en niet gehoorzamen maar meer vragen op het gebied van 'hoe bereid ik mijn kind voor op een goede toekomst'.

Gesprekken en activiteiten

Ook wilden ze graag praten over informatie en gesprekken over school en over discriminatie op de arbeidsmarkt. En over hoe ze kunnen voorkomen hun kinderen alleen maar met hun eigen groepje optrekken en dergelijke. Uitwisselen met andere vaders, bijvoorbeeld in vadergroepen vinden de geïnterviewden ook belangrijk. Daarnaast vinden vaders het belangrijk om iets te kunnen dóen, ze willen niet alleen maar praten. Graag willen ze iets doen met hun kinderen, zoals voetballen, of iets organiseren op school. Het onderzoek geeft aanbevelingen over de opzet van vadergroepen en de werving ervan.

Lees ook: '[Vaders over opvoedingsondersteuning](#)' Buysse en Nienhuis

Aanbod

Knelpunten

Toegankelijkheid, bereik

Het aanbod van de opvoedingsondersteuning blijkt slecht toegankelijk en bereikt het een groot deel van de allochtone ouders niet, met name de ouders die de Nederlandse taal slecht beheersen of die een lage sociaal economische status hebben. Van oudercursussen en pedagogisch hulp wordt beperkt gebruik gemaakt. Uitzonderingen daarop zijn adviesvragen aan de leerkracht van de kinderen en het consultatiebureau.

Lees ook: '[Dat gaat werken, over toegankelijkheid en bereik van opvoedingsondersteuning](#)'

Waarom ouders geen hulp vragen

Allochtone ouders met opvoedingsvragen zullen niet snel aankloppen bij een professionele opvoedingsdeskundige. Redenen daarvoor zijn onder andere dat de ouder:

- niet weet hoe hij of zij de hulp- of adviesvraag kan formuleren
- niet bekend is met beroepsmatige adviezen omdat er in het land van herkomst geen vergelijkbare opvoedingsdeskundigen/organisaties zijn
- bang is gestigmatiseerd te worden, hetzij door de eigen gemeenschap, hetzij door de officiële instanties. Dit geeft gevoelens van schaamte en een gebrek aan vertrouwen.
- bang is te horen te krijgen dat hij of zij het niet goed doet.

Moeder, ongeveer 30, laag opgeleid: *"Ik heb schuldgevoel. Doe ik het goed of doe ik het niet goed. Ik heb twijfel, stress. Ik wil ook het beste voor mijn kind."*

- het Nederlands niet goed genoeg beheerst
- wel wil maar de weg in de zorg niet goed genoeg en zijn onvoldoende op de hoogte van het aanbod
- het geprobeerd heeft maar negatieve ervaringen heeft opgedaan. Bijvoorbeeld vanwege het ontbreken van een tolk, het gevoel niet serieus genomen te worden of het vastlopen in bureaucratie

Moeder: *"Ze vertellen alsmaar wat je moet doen. Hij móét een flesje hebben, hij móét daar en daar slapen, hij móét zijn tandenpoetsen en dan moet jij hem vasthouden. Ze vertellen je dat je het niet goed doet."*

- bang is dat een eenvoudige vraag geproblematiseerd wordt en zal leiden tot een heel traject en misschien uithuisplaatsing van een kind

Moeder, ongeveer 40: *"Mijn kinderen hebben een slaapprobleem. Ik heb vijf kinderen en ze slapen bij mij in bed, dan voelen ze zich veilig. Maar dan slaap ik niet goed en zij slapen*

niet goed. Ik wil een tip hoe ik dat moet oplossen. Maar ik wil niet naar de hulpverlening want die maakt er meteen weer een heel groot probleem van."

- Ouders van Nu of bladen in de eigen taal over opvoeding leest, websites bezoekt, chat met andere ouders of de vraag voorlegt aan de leerkracht van de kinderen.

Autochtone ouders

Overigens blijkt uit een *onderzoek van het Trimbos instituut* dat autochtone ouders soortgelijke ideeën en ervaringen hebben rond opvoedingsondersteuning. Het gaat hier om een onderzoek onder hoogopgeleide meest autochtone (vier van de twintig respondenten was allochtoon) ouders. Als deze ouders al met dergelijke vragen en knelpunten naar voren kwamen hoeveel te meer zal dat dan gelden voor allochtone ouders, met name wanneer zij laagopgeleid zijn.

Interventies

Verschillende soorten

Op het gebied van preventieve opvoedingsondersteuning en vroeghulp aan ouders bestaan vele interventies. De Databank Effectieve Jeugdinterventies telt er alleen al 162. De preventies worden onderverdeeld in drie groepen:

- interventies die gericht zijn op een algemene populatie waarbij er geen aanpassingen zijn voor migrantengroepen
- interventies die gericht zijn op een algemene populatie waarbij er wel aanpassingen zijn voor toepassing bij migrantengroepen
- interventies die gericht zijn op één of meerdere migrantengroepen

Doelen

Doelen van interventies kunnen zijn:

- opvoedingsondersteuning
- het voorkomen van probleemgedrag
- ontwikkelingsstimulering
- gezondheidsbevordering
- seksualiteit

Overzicht

Een overzicht van zowel interventies die geregistreerd staan bij de Databank als andere interventies kunt u vinden in 'Overzichtstudie interventies voor Migrantenjeugd: ontwikkelingsstimulering, preventie en vroeghulp' Deniz Ince, Gert van den Berg, Nederlands Jeugdinstituut. Utrecht, december 2009'

Lees ook: [overzichtsstudie interventies voor migrantenjeugd](#)

Kijk op [Sardes.nl](#) voor een andere inventarisatie van programma's voor ontwikkelingsstimulering en opvoedingsondersteuning voor allochtone kinderen en ouders.

Effectiviteit

- Om te beoordelen of interventies het effect hebben dat zij beogen zijn de 'Erkenningscommissie Interventies' en de 'Erkenningscommissie Gedragsinterventie Justitie' in het leven geroepen. In de Databank Effectieve Jeugdinterventies van het Nederlands Jeugd Instituut zijn interventies opgenomen die tenminste in 'theorie effectief' zijn. Dat wil zeggen dat de interventie goed beschreven en theoretisch onderbouwd is. [Meer informatie](#) over databanken en erkenningscommissies.

- Verder ontwikkelde het Verwey-Jonker Instituut voor het screenen van interventies op diversiteitgevoeligheid een [Meetladder Diversiteit Interventies](#).

Vakmanschap

Interculturele competenties

Oog voor diversiteit

Beroepskrachten moeten om kunnen gaan met diversiteit. Daarvoor is het nodig dat zij oog hebben voor overeenkomsten en verschillen wat betreft land van herkomst, opleidingsachtergrond, de tijd die men in Nederland woont, de generatie waartoe men behoort, de religieuze achtergrond en de sociale en economische omgeving.

Culturele achtergronden

Er zijn globaal twee manieren om interculturele competenties verder ontwikkelen. Ten eerste kan het bruikbaar zijn om kennis van de cultuur en/of andere achtergronden te

hebben. Hierbij is het wel belangrijk dat de beroepskracht erover waakt niet in stereotyperingen te vervallen. (NB. Sommige migrantenouders geven er om die reden de voorkeur aan om advies te krijgen van iemand uit de eigen cultuur. Andere migrantenouders geven juist de voorkeur aan een autochtone zorgverlener.) In de praktijk is het wat betreft tijdsinvestering niet altijd mogelijk om alle overeenkomsten en verschillen precies in kaart te brengen.

Vader, hoogopgeleid, ongeveer 35: *"Gevoelige basale zaken moeten door mensen gedaan worden die de nuances en gevoeligheden van een cultuur kent. Momenteel zijn daar nog Marokkanen voor nodig. Waarschijnlijk is dat over één of twee generaties anders wanneer er meer geassimileerd is. De hulpverlener moet bepaalde culturele aspecten kennen; zoals de indirecte manier van communicatie bij Marokkanen."*

Moeder, laagopgeleid, ongeveer 30: *"Ik spreek liever met een Nederlander. Een Nederlander begrijpt andere culturen goed en ze hebben respect. Ze praten niet over je met anderen"*

Niet vooringenomen houding

Ten tweede is de houding van de beroepskracht van belang. Professioneel vakmanschap rond diversiteit kenmerkt zich door een niet vooringenomen houding van respect, vriendelijkheid en gastvrijheid. Waarbij hij of zij in staat is eigen vooroordelen of aannames te herkennen en deze als het ware te parkeren. Met deze houding kan de beroepskracht uitvinden wat de vraag van deze specifieke ouder precies inhoudt en welk advies voor deze ouder op zijn plaats is.

Deskundigheidsbevordering

Intercultureel competentieprofiel

ZonMw, een organisatie voor gezondheidsonderzoek en zorginnovatie ontwikkelt momenteel een intercultureel competentieprofiel voor de opleidingen in de jeugdsector. Daarnaast laat zij alle bestaande interculturele onderdelen in opleidingen en na- en bijscholing inventariseren. Op basis hiervan zal ZonMw een uitgebreid scholingsprogramma ontwikkelen en uitvoeren. Lees [verder](#) op [Zonmw.nl](#).

Scholingen interculturalisatie

Om de competenties van de beroepskracht op het gebied van sensitiviteit uit te breiden en te verbeteren zijn er diverse bijscholingstrajecten ontwikkeld. In de vorm van de vorm van de trainingen, workshops en cursussen. Ook op reguliere opleidingen is diversiteit een thema. Structurele aandacht en continuïteit ontbreekt echter nog.

Een overzicht van scholingen in interculturalisatie

Universiteit van Utrecht/ [Postacademische opleiding Interculturalisatie](#)

- FORUM, instituut voor Multi Culturele Ontwikkeling. [Trainingen en workshops](#)

- JSO. Training ['Intercultureel communiceren in het onderwijs'](#)

- MOVISIE, kennis en advies voor Maatschappelijke Ontwikkeling. [Trainingen, cursussen, workshops.](#)

- MIKADO. Kenniscentrum interculturele zorg. [Thematische bijeenkomsten.](#)

- PHAROS, kennis en adviescentrum op het gebied van de gezondheid van vluchtelingen, nieuwkomers en migranten

· Training ["In gesprek met allochtone ouders"](#)

· Basistraining [Werken aan interculturele communicatie competenties](#)

· [Interculturele communicatie en conflictpreventie](#)

· [Workshop Interactief en Intercultureel](#)

- Triaspedagogica. Training: [Deskundigheidsbevordering 'interculturele pedagogiek'](#)

Landelijk Beleid

Ministerie voor Jeugd en Gezin

Het beleid voor opvoedingsondersteuning valt onder het Programmaministerie voor Jeugd en Gezin. De uitvoering valt grotendeels onder verantwoordelijkheid van de gemeenten.

Achterstand migrantenkinderen

Steven van Eijck, voormalig Commissaris Jeugd en Jongerenbeleid constateerde in 2006 dat veel migrantenkinderen nog niet alle kansen krijgen en dat jeugdzorg hen niet altijd goed bereikt. Hij stelt dat er een serieuze inspanning nodig is om de ⁸positie van migrantenkinderen en jongeren te verbeteren en hun maatschappelijke achterstand te

verminderen.

In juli 2008 gaven de ministers van Jeugd en Gezin en van Wonen, Wijken en Integratie hieraan gehoor met het programma 'Diversiteit in het Jeugdbeleid'.

Doelstellingen Diversiteit in het Jeugdbeleid

Doelstellingen van het programma zijn:

- migrantenkinderen en hun ouders goed bereiken door algemene voorzieningen, zoals opvoedondersteuning, peuterspeelzaalwerk, jeugd en jongerenwerk, spel en bewegen;
- problemen in de opvoeding en ontwikkeling van migrantenkinderen vroegtijdig signaleren en aanpakken;
- dat de (preventieve) aanpak en de cursussen die worden ingezet bij migrantenkinderen, jongeren en hun ouders effectief zijn

Eind 2008 krijgt ZonMw, Nederlandse organisatie voor gezondheidsonderzoek en zorginnovatie, samen met het Nederlands Jeugdinstituut en het RIVM/Centrum Jeugdgezondheid, de opdracht om bovenstaande verder uit te werken.

Onderdelen

Programmaonderdelen in 'Diversiteit in het Jeugdbeleid' zijn:

- De programmaliijn Interculturele kennis, met overzichtstudie van interventies gericht op migrantenjeugd en een aanpassing van een aantal databanken, zodanig dat het makkelijk wordt om interventies gericht op migrantenjeugd te vinden en toe te passen. En een studie naar interventies gericht op preventie van polarisatie en radicalisering.

- Intercultureel vakmanschap Diversiteit in het Jeugdbeleid, waarbij een intercultureel competentieprofiel wordt ontwikkeld voor opleidingen in de jeugdsector en alle bestaande interculturele onderdelen in opleidingen en na- en bijscholing worden geïnventariseerd. Op basis hiervan zal een uitgebreid scholingsprogramma ontwikkeld en uitgevoerd worden.

- De programmaliijn Versterking lokale initiatieven en jeugdvoorzieningen. Bestaande uit:
 - a. Versterken van lokale initiatieven

Met lokale initiatieven worden projecten bedoeld waar culturele groepen elkaar ontmoeten, die gaan over preventie en signaleren van problemen, of die een brugfunctie hebben tussen een migrantengroep en een reguliere jeugdvoorziening waardoor een bepaalde doelgroep beter wordt bereikt.

- b. Participatie van migrantenjeugd en hun ouders in jeugdvoorzieningen

Participatieprojecten richten zich op het versterken van de positie van migrantenjeugd en hun ouders in de preventieve, ontwikkelingsgerichte jeugdsector.

Academische werkplaatsen

Ook zijn er in Amsterdam, Rotterdam en Noord-Brabant *Academische Werkplaatsen* opgericht. Hier werken kennisinstututen, universiteiten of hogescholen samen met gemeenten, praktijkinstellingen en jeugdorganisaties, onder andere gericht op allochtone jeugd. Doel: het verbeteren van de positie van de migrantenjeugd in het jeugdbeleid. Lees verder: www.jeugdenco.nl

Beleidsstukken

Advies. Koersen op het kind. Diversiteit in Jeugdbeleid. Steven van Eijck. 2006

In dit advies doet Steven van Eijck concrete aanbevelingen om allochtone jeugdigen dezelfde kansen te geven als autochtone jeugdigen. Daaronder vallen speciale programma's op en rond de brede buurtscholen – voor kinderen en ook hun ouders -, het bevorderen van gemengde scholen, het voorkomen van voortijdige schoolverlating, ervoor zorgen dat jongeren tot 23 jaar werk hebben of een opleiding doen, interculturele Centra voor Jeugd en Gezin, deskundigheidsbevordering van zorgverleners, zowel als nascholing als op reguliere opleidingen, gezinsgerichte interventies in de jeugdzorg waarbij rekening wordt gehouden met de culturele achtergronden van het gezin, het verbreden van recreatieve activiteiten (sport en spel, culturele activiteiten) etc. Daarbij wordt er gewerkt met programma's die volgens de Erkenningscommissie van het Ministerie van Justitie voldoen aan "What Works"-criteria. De minister jeugd installeert een Taskforce "Diversiteit in het Jeugdbeleid" die de opdracht krijgt de aanbevelingen in dit advies met kracht te implementeren binnen de gemeenten in Nederland met meer dan 7% niet westerse allochtone inwoners van 0 - 19 jaar. [Lees verder](#)

Brief **'Diversiteit in het Jeugdbeleid'** mr. A. Rouvoet en C.P. Vogelaar
In deze brief werken de Minister voor Jeugd en Gezin, en de toenmalige Minister voor Wonen, Wijken en Integratie de aanbevelingen van Steven Eijck verder uit. Doelstellingen: migrantenkinderen moeten gelijke kansen krijgen om gezond, veilig en met plezier te kunnen opgroeien en hun talenten te ontwikkelen, en moeten ook zelf op gelijke wijze bijdragen aan het goed opgroeien, en aan de maatschappij. Ouders hebben een primaire verantwoordelijkheid in de opvoeding. Diversiteit in het Jeugdbeleid moet er uiteindelijk voor zorgen dat: migrantenkinderen en hun ouders even goed worden bereikt door algemene voorzieningen, zoals opvoedondersteuning, peuterspeelzaalwerk, jeugd en jongerenwerk, spel en bewegen; migrantenouders en professionals problemen in de opvoeding en ontwikkeling vroegtijdig signaleren en aanpakken; de (preventieve) aanpak en de interventies die worden ingezet bij migrantenkinderen, jongeren en hun ouders effectief zijn.

Lees **brief**

Rapport **'Diversiteit in het Jeugdbeleid: Gelijke kansen voor migrantenkinderen'**, december 2008 het programma **'Diversiteit in het jeugdbeleid.'**

Een rapport over ZonMw de drie programmalijnen:

1) Interculturele Kennis, Intercultureel Vakmanschap en Versterking (lokale) Jeugdvoorzieningen. Lees **rapport**.

Kamervragen over Diversiteit in Jeugdbeleid. Minister Rouvoet en Minister van der Laan. December 2008.

Antwoorden op kamervragen over het bereik van Centra voor Jeugd en Gezin, over verschillen van problemen tussen migrantenmeisjes en – jongens, over migrantenjongeren met een licht verstandelijke handicap, over waarom huidige programma's niet genoeg opleveren etc.

Lees **verder**

Beleid, wetenschap en praktijk werken samen aan diversiteit. Marc van Bijsterveld. Januari 2009

Eind 2008 zijn er in het kader van het ZonMw programma Diversiteit in het Jeugdbeleid drie Academische Werkplaatsen opgericht. In Amsterdam, Rotterdam en Noord-Brabant werken kennisinstututen, universiteiten of hogescholen samen met gemeenten, praktijkinstellingen en jeugdorganisaties. Doel: het verbeteren van de positie van de migrantenjeugd in het jeugdbeleid.

Lees **verder**

Tips voor de praktijk

Onderzoek

In onderzoeken rond interculturalisatie van toekomstige CJG's vroeg Pharos aan migrantenouders, jongeren, ervaren professionals en een enkele beleidsmedewerker naar hun ervaringen en ideeën rond de zorg. Uit deze onderzoeken en andere destilleerden we de volgende tips.

Ouders bereiken

Reguliere instellingen kunnen bepaalde groepen migrantenouders moeilijk bereiken. Dat wil niet zeggen dat deze groepen per definitie moeilijk bereikbaar zijn. Het kan zijn dat familieleden, zelforganisaties, een kerk of een moskee de ouders wel goed bereiken.

De volgende aanbevelingen kwamen naar voren:

1. Geef informatie en voorlichting via o.a.

- beeldmateriaal
- mondelinge communicatie
- intermediairs
- lokale TV

2. Hanteer een informele benadering en ga naar plekken waar ouders bij elkaar komen , zoals o.a.

- in buurthuizen,
- op koffieochtenden
- op de taalcursus

- in de kerk
- in de moskee

3. Win het vertrouwen van de ouders door.

- het eerste contact gedegen en veilig te maken. Neem de tijd en rust om een sfeer van vertrouwen te creëren. Schenk een kopje thee of koffie. Probeer om het verhaal achter het verhaal te ontdekken

Maatschappelijk werker: *"In een intake van 20 minuten moet het hele verhaal boven tafel komen. Te weinig tijd voor vertrouwen en verdieping van de hulpverlenerskant. Dit geldt sterker voor allochtonen dan voor autochtonen die in een jaar of 20 gegroeid zijn van een stigma op hulp, naar een opvatting dat hulp vragen en krijgen normaal is."*

Maatschappelijk werker: *"Zo'n uitgesproken hulpvraag als verwacht wordt, komt er niet. Zelforganisaties weten welke antennes er geactiveerd moeten worden om met een ouders afkomstig uit Marokko het contact te maken en tot die vragen te komen. Zomaar een hulpvraag krijgen vanuit een gezin, anders dan voor de hand liggende fysieke acceptabele zaken, gebeurt niet... Men heeft nooit geleerd om een expliciete hulpvraag te stellen, men presenteert geestelijke klachten eerder somatisch."*

- duidelijk uit te spreken dat alles wat besproken wordt niet verder wordt verteld
- duidelijk te maken dat men er niet op uit is om een kind van de ouders weg te halen
- een eenvoudige opvoedingsvraag niet te problematiseren
- te laten merken dat vragen om hulp een normale zaak is
- meer aandacht te geven aan dat wat wél goed gaat in de opvoeding
- onjuiste voorstellingen en verwachtingen te achterhalen en de juiste informatie te geven
- aan te geven wat de ouder wel en niet kan verwachten van de zorgverlener
- respectvol te zijn
- somatische klachten serieus te nemen ook als er daarachter een psychisch hulpvraag lijkt te zijn
- te kijken of de ouders meer prijs stellen op een klassiekere benadering waarbij de professional zegt wat er aan scheelt en wat er moet gebeuren. Of dat de ouders graag aangesproken worden op hun zelfredzaamheid

4. Neem praktische bezwaren weg door:

- in bepaalde gevallen een tolk in te huren. (NB. Sommige ouders willen dat echter juist niet omdat ze bang zijn dat het besprokene dan openbaar wordt)
- te zorgen voor een speelhoekje voor de kinderen
- oppas te regelen
- een locatie te hebben in de buurt van de ouders

5. Tijdens gesprekken met ouders is het van belang:

- door te vragen, niet van stereotypen uit te gaan
- regelmatig te checken of aannames kloppen
- de opvoedingsideeën van de ouders te (h)erkennen, ook al komen die niet overeen met de eigen ideeën
- het spreken aan te passen aan het taalniveau Nederlands (of een tolk in te schakelen). Met een beetje meer tijd, extra uitleg in eenvoudige bewoordingen en extra inspanning bij het luisteren kan de ouder op zijn of haar gemak gesteld worden en blijkt er vaak meer communicatie mogelijk dan aanvankelijk, gezien het gebrekkige Nederlands, lijkt
- oog te hebben voor het feit dat ouders continue bezig zijn met keuzes te maken op het gebied van opvoedingsstijlen en daar ondersteuning voor te bieden

Lees ook: [Wankelwaard](#), [Levenskwes](#) [tjes van moslims belicht voor professionals](#). Tips voor gespreksvoering met ouders waarin Edwin Hoffman ervoor pleit om in gesprekken met allochtone ouders in de eerste plaats de ouder te zien en niet de allochtoon en om, desalniettemin, voorbereid te zijn op de verschillen die op tafel kunnen komen.

6. Wees je bewust van de scholingsachtergrond van de ouders

Bij gesprekken met ouders die niet of nauwelijks naar school zijn geweest is het belangrijk om zo concreet mogelijk te zijn. Des te lager de schoolachtergrond, des te concreter de uitleg of de voorbeelden. In een onderzoek van Marijke Booijnk naar communicatie tussen leerkrachten van de basisschool en allochtone ouders staan onder andere de volgende aanbevelingen:

- gebruik eenvoudige bewoordingen
 - illustreer het gesprokene met lichaamstaal
 - gebruik visuele voorbeelden (bijvoorbeeld het werk van een kind)
 - wees expliciet in je bewoordingen. dus niet: 'je kind doet niet zo goed zijn best' maar beschrijf het gedrag 'hij zit niet stil, praat veel'
 - geef de oudergesprekken een vaste vorm, niet per leerkracht verschillend, zodat de ouder kan wennen aan de terugkerende onderwerpen
 - maak zo wie zo gebruik van herkenbare en terugkerende rituelen, giet ze in een vanzelfsprekend ritme van informatieoverdracht, gesprekken en ouderactiviteiten, laat op een school bijvoorbeeld de nieuwsbrief wekelijks op een vaste dag verschijnen, met vaste rubrieken
 - leidt het bespreken van bepaalde onderwerpen, ook problematische, vroegtijdig in zodat de ouders tijd krijgen om de informatie te begrijpen en te verwerken
- Lees ook: 'Handreiking: Terug naar de basis. Mogelijkheden voor het verbeteren van communicatie tussen leerkrachten en allochtone ouders in het primaire onderwijs', 2007 Marijke Booijink.

Organisatie toegankelijk

Om de organisatie toegankelijk te maken zijn de volgende aandachtspunten belangrijk.

1. Verbeter het imago van de organisatie door:

- het gebouw van de organisatie niet de uitstraling van een probleemloket te geven
Meisje: *"Het moet een normaal gebouw zijn, gezellig, niet zo'n zwart-witte kleur dat je denkt 'o joh, word ik hier begraven of zo?'"*
Moeder: *"Het moet een mix zijn van culturen, inclusief de Nederlandse cultuur. Het moet er schoon uitzien. Er moeten vrolijke mensen in zitten."*
- het gebouw en de intake laagdrempelig te maken
- uit te stralen dat opvoeden een gezamenlijke taak is van ouders, onderwijs, instellingen en familie
- regelgeving en wachttijden te verkleinen
- zowel aparte mannen en vrouwen groepen te hebben als gemengde groepen. (sommige ouders geven aan graag aparte vader- en moedergroepen te hebben. Andere willen het gescheiden opereren juist doorbreken.)
- meer nadruk te leggen op wat goed gaat

2. Vergroot de interculturele inslag van de organisatie door:

- het aanstellen van meer allochtone professionals (waarbij niet per sé allochtone professionals aan allochtone cliënten worden gekoppeld)
- platforms te organiseren waar zowel zorg- welzijns- en onderwijsorganisaties als migrantenorganisaties aan deelnemen.
- op gelijkwaardige en structurele basis samen te werken met migrantenorganisaties en lokale initiatieven
- de zorg niet op te splitsen naar verschillende categorieën: financieel, psychisch, fysiek etc. Allochtone ouders hebben vaak meer baat bij een vertrouwenspersoon, iemand waar ze met het totale plaatje aan vragen en problemen en zorgen terecht kunnen. Bijvoorbeeld een gezinscoach of een casemanager.

Vakmanschap verbeteren

Het vakmanschap van de professionals kan vergroot worden door:

- interculturele deskundigheidsbevordering (verplicht) aan te bieden
- meer overdracht kennis en competenties van ervaren professionals aan beginnende professionals te organiseren
- meer aandacht voor interculturele vaardigheden op opleidingen

Definities & literatuur

Niet-westerse allochtone ouders/-opvoeders

ouders/-opvoeders in Nederland van wiens eigen ouders er tenminste één geboren is in Afrika, Latijns-Amerika en Azië (incl. Turkije), met uitzondering van voormalig Nederlands-Indië / Indonesië en Japan

Opvoeding

het proces waarin een kind/jongere wordt gevormd naar de normen van diens opvoeder(s) en meestal ook de samenleving waarin hij of zij leeft.

Opvoedingsondersteuning

het ondersteunen van ouders bij de opvoeding, om een optimale ontwikkeling van de kinderen te bevorderen. [Lees verder](#)

Opvoedvragen

vragen over eenvoudige en praktische problemen met een bepaald aspect van de ontwikkeling of opvoeding van kinderen. Een ouder maakt zich niet echt ongerust, maar heeft behoefte aan aanvullende informatie of aan de mening van een onafhankelijke buitenstaander, een 'second opinion'.

Interculturele competenties

competenties waarmee beroepskrachten adequate opvoedingsadviezen kunnen geven aan ouders die verschillen wat betreft sekse, leeftijd, opleidingsachtergrond, sociale en economische omgeving, religie, seksuele voorkeur, land van herkomst, cultuur, het aantal jaren dat men in Nederland woont en de generatie waar de ouder toe behoort.

Literatuur

- Allochtone gezinnen. Feiten en cijfers. Marjolijn Distelbrink, Erna Hooghiemstra e.a.
- Cultuur en Opvoeding, interculturele pedagogiek vanuit ecologisch perspectief . Lotty Eldering. Uitgeverij Lemiscaat, 2006
- Diversiteit in opvoeding en ontwikkeling. Een overzicht van recent onderzoek in Nederland. Trees Pels, Wilma Vollebergh. Uitgeverij Aksant, 2006
- Diversiteit in vaderschap. Chinses, Creools-Surinaamse en Marokkaanse vaders in Nederland. Marjolijn Distelbrink, Paul Geense, Trees Pels. Koninklijke Van Gorkum BV, 2005
- Islamitische Opvoeding in Nederland. Rasid Bal. Tijdschrift: Acta Academica
- Kennis over opvoeden: de vragen van ouders, het aanbod van de overheid en de mogelijkheden van de markt / P. Speetjens, D. van der Linden, F. Goossens. - Utrecht : Trimbos-instituut, 2009.
- Opvoeding in Marokkaanse gezinnen in Nederland. Trees Pels. Koninklijke Van Gorkum, 1998
- Opvoeding en integratie. Een vergelijkende studie van recente onderzoeken naar gezinsopvoeding en de pedagogische afstemming tussen gezin en school. Trees Pels, Arjan Dieleman. Koninklijke van Gorkum, 2004
- Rapport Behoefteteonderzoek Centrum Jeugd en Gezin Zaanstad. Nera Jerkovich. Pharos, 2008.
- Thuis in Burgerschap, sociale integratie en actief burgerschap in het onderwijs. Jan Baan, Bram Tuk. Pharos, 2008
- Vaders over opvoedingsondersteuning. W.H.Buysse, T. Nienhuis. Tjimpaaninstituut 2007
- Vluchtelingengezinnen: opvoeding en integratie. Trees Pels en Marjan de Gruijter. Uitgeverij Koninklijke Van Gorkum, 2005
- Wankele waarden. Levenskwesities van moslims belicht voor professionals. Met bijdragen van Abdulwahid van Bommel en zeventien deskundigen uit hulpverlening, onderwijs, zorg en justitie. FORUM. 2003.

Pharos 2010

Marjolijn van Leeuwen

senior onderzoeker/ontwikkelaar